

בס"ד, סיון תשפ"א

דבר תורה לפרשת במדבר – ד"ר טובה גנזל

"והזר הקרב יומת"

האיסור להתקרב להר הבית: "והזר הקרב יומת" חוזר שלוש פעמים בפרשת השבוע, פרשת במדבר (א, נא; ג, י; ג, לח) ופעם אחת נוספת בפרשת קרח (יח, ז). איסור זה ששורשיו בפסוקים הללו, הוא בעל השלכות עד לימינו בפולמוס סביב שאלת האיסור או ההיתר להיכנס להר הבית בזמן הזה. בשבוע שבו נחגג יום ירושלים, ובשעה שסוערות הרוחות סביב ההר הקדוש נעיין בשורשי המחלוקת ובהשלכותיה לימינו.

הרקע לשאלה ההלכתית היא מחלוקת של הרמב"ם והראב"ד. הרמב"ם כותב ששטחו של הר-הבית קדוש מימי שלמה ולנצח, ואילו הראב"ד סבור שהמקום איננו קדוש ועל כן אין איסור לעלות להר הבית גם בימינו. אלו דברי הרמב"ם:

"ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא... לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה, והרי הוא אומר: 'וַיְהַשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם' " ואמרו חכמים אף על פי ששוממין בקדושתן הן עומדים." (הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכה טז). זאת משום ש: "ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא". (הלכות בית הבחירה פרק ו, הלכה יד)

על דברים אלו השיג הראב"ד, שם, בחריפות: "סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מאין לו... לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת."

ואכן, שיטת הרמב"ם יושמה הלכה למעשה בשנים שבהם עם ישראל חי בין הגלויות, ושנים רבות לא עלו יהודים להר הבית. הד למציאות הזו ניתן למצוא בדברי הפוסקים החל מהמאות ה-14-13 בספרד בדברי ר' אשתורי הפרחי (כפתור ופרח, פרק ו) ולאורך הדורות. כך לדוגמא בתשובת הרב יעקב עטלינגר, שאף מביא סימוכין לשיטת הרמב"ם כדי ליישב את השגת הראב"ד (שו"ת בנין ציון, סימן ב), וכך בדברי הרב קוק שסובר שאין לשנות את הנהוג הקיים, שבו הלכה למעשה יהודים אינם עולים להר (משפט כהן זימן צו).

ואכן צדדים שונים בדבר. אך לענ"ד ראויים דבריו של הרב נחום רבינוביץ ז"ל, ראש ישיבת ברכת משה במעלה אדומים, שבמלאות שנה לפטירתו אני מבקשת להביא כאן את דבריו בשאלה זו:

"לפי עניות דעתי העובדה שיהודים רבים אינם עולים למקום המקדש מעודדת את אויבינו לחשוב שכבר נתיאשנו חס וחלילה ממנו, וגם המנהיגות החלשה שלנו סבורה שלא אכפת לאף אחד אם חס וחלילה יוותרו על מקום מקדשנו. לפיכך, יש להוסיף בהעלאת המודעות לחורבן בית מקדשנו במעשים, וצריך לעלות להר הבית ולהלך היכן שמותר, מתוך הקפדה הן בעת הכנות ההלכתיות לעליה, והן בעת ההליכה בהר הבית ושמירת מורא מקדש ובכך נקיים מצות עשה 'ומקדשי תיראו'. בחסדי ד' זכינו לראות בבנין ירושלים, אולם עומדים אנו כחסרי אונים מול ההר השומם והשכינה שלא זזה משם מבודדת כי אין הבנים פוקדים את חצרות ה'. והמשורר הא-להי קורא לנו: 'בואו שערינו בתודה חצרותיו בתהלה'. " (לקוח מתוך אתר ישיבת ברכת משה).

נסיים בתפילתו של הרמב"ם על המקדש החרב בעת מסעותיו בארץ ישראל. לכאורה נראה, שלצד עמדתו ההלכתית, הרמב"ם בעצמו הסתובב נרגש בסביבת השטח שסביב הר-הבית:

"ביום שלישי בשבת, ארבעה ימים לירח מרחשוון, שנת שש ועשרים ליצירה יצאנו מעכו לעלות לירושלים תחת סכנה, ונכנסתי לבית הגדול והקדוש והתפללתי בו ביום חמישי ששה ימים לירח מרחשוון. ובאחד בשבת תשעה בחודש יצאתי מירושלים לחברון לנשק קברי אבותי במערה. ואותו יום עמדתי במערה והתפללתי, שבח לאל על הכל. ושני הימים האלו, שהם שישי ותשיעי במרחשוון, נדרתי שיהיו לי כמו יום טוב ותפילה ושמחה בה' ואכילה ושתייה. אלהים יעזרני על הכל ויקים לי 'נדרי לה' אשלם' אמן. וכשם שזכיתי להתפלל בה ובחורבנה, כך אראה אני וכל ישראל בנחמתה אמן." (אגרת הרמב"ם, מובאת בספר חרדים, מצוות התלויות בארץ ג', וכן בסוף פירוש הרמב"ם למסכת ראש השנה).